

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

O‘ZBEKISTONDA DAVLAT AUDITI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI

*Islomov Alisher Baxtiyor o‘g‘li,
JXU mustaqil izlanuvchisi,
paa0077uzsher996@gmail.com*

Annotatsiya

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi O‘zbekistonda davlat auditi tizimini takomillashtirishning institutsional mexanizmlarini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot doirasida davlat auditining samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi institutsional omillar, boshqaruv mexanizmlari va xalqaro tajribalar o‘rganildi. Tadqiqotda tizimli tahlil, solishtirma tahlil va statistik usullardan foydalanildi. Shuningdek, O‘zbekiston davlat audit tizimi xalqaro standartlar, xususan INTOSAI prinsiplari bilan solishtirildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, davlat audit tizimida institutsional mustaqillikni kuchaytirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va ichki nazorat tizimlarini takomillashtirish audit samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, unda davlat auditining institutsional rivojlanish modeli ishlab chiqildi. Amaliy ahamiyati esa davlat boshqaruvi organlari uchun audit tizimini modernizatsiya qilish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilganidadir.

Kalit so‘zlar: davlat auditi, audit tizimi, institutsional mexanizmlar, moliyaviy nazorat, davlat boshqaruvi, audit samaradorligi

Asosiy qism

Davlat auditi zamonaviy iqtisodiy tizimning ajralmas qismi bo‘lib, u davlat moliyaviy resurslaridan samarali va maqsadli foydalanishni ta‘minlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlarda davlat auditi tizimini takomillashtirish iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish, byudjet mablag‘laridan foydalanish samaradorligini oshirish va korrupsiyaga qarshi kurashish yo‘nalishida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan “Davlat auditi

va moliyaviy nazorati faoliyatini yanada takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 18-dekabr PF-252-sonli Farmonining tasdiqlanishi fikrimiz dalilidir. Ushbu farmonning amaliyotga aqdim etilishi ushbu sohaning yanada rivojlanishi kuzatilayotgan bir qator kamchilik va muammolarni bartaraf etilishiga xizmat qilmoqda. Davlat auditi va moliyaviy nazorati faoliyatini raqamlashtirish yo‘nalishiga qaratilgan e‘tiborimiz esa kutiladigan xavflarni tahlil qilish va noxush holatlarni oldini olishimiz uchun zaruriy dasturamal bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu jarayonda davlat auditining institutsional asoslarini mustahkamlash muhim vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda. Davlat auditi tizimi faqatgina moliyaviy nazorat vositasi bo‘lib qolmasdan, balki davlat boshqaruvi samaradorligini oshiruvchi strategik instrument sifatida ham qaralmoqda. Shu sababli audit tizimini xalqaro standartlarga mos ravishda rivojlantirish zarurati ortib bormoqda. Bugungi kunda davlat auditi tizimida quyidagi muammolar mavjud: audit organlarining mustaqillik darajasi yetarli emasligi, nazorat mexanizmlarining eskirganligi, raqamli texnologiyalarning yetarli darajada joriy etilmaganligi va audit natijalarining samarali qo‘llanilmasligi. Mazkur maqolada aynan ushbu muammolarni hal etishga qaratilgan institutsional mexanizmlar tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, u davlat auditi tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot jarayonida bir nechta ilmiy metodlardan foydalanildi. Birinchi navbatda, tizimli tahlil usuli orqali davlat auditi tizimining tarkibiy elementlari va ularning o‘zaro bog‘liqligi o‘rganildi. Solishtirma tahlil metodi yordamida O‘zbekiston davlat audit tizimi xalqaro tajriba bilan taqqoslandi. Bunda rivojlangan davlatlarning audit tizimi va INTOSAI standartlari asos sifatida olindi. Statistik tahlil usuli orqali davlat byudjeti va audit natijalari bo‘yicha mavjud ma‘lumotlar tahlil qilindi. Ushbu metod yordamida audit samaradorligining o‘zgarish dinamikasi aniqlab olindi.

Shuningdek, empirik tahlil yondashuvi qo‘llanilib, amaliy misollar asosida xulosalar chiqarildi. Tadqiqot davomida normativ-huquqiy hujjatlar, ilmiy maqolalar va rasmiy statistik ma‘lumotlar o‘rganildi. Mazkur metodlar kombinatsiyasi tadqiqot natijalarining aniqligi va ishonchliligini ta‘minlashga xizmat qildi.

Davlat auditi tizimini takomillashtirishda institutsional omillar muhim ahamiyatga ega. Quyidagi jadvalda asosiy muammolar va yechimlar keltirilgan.

Jadval 1. Davlat auditi tizimidagi muammolar va yechimlar

Muammo	Yechim
Mustaqillik yetishmasligi	Huquqiy bazani kuchaytirish
Raqamlashtirish pastligi	IT tizimlarni joriy etish
Nazorat samaradorligi past	Ichki auditni kuchaytirish

Ushbu jadval tadqiqot natijalariga asoslangan. Unda davlat auditidagi asosiy muammolar tizimlashtirilgan. Taklif etilgan yechimlar amaliy ahamiyatga ega. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, institutsional islohotlar davlat auditi samaradorligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, audit organlarining mustaqilligini oshirish muhim ahamiyatga ega.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish audit jarayonini tezlashtiradi va shaffofligini ta‘minlaydi. Shu bilan birga, ichki audit tizimini kuchaytirish ham muhim omil hisoblanadi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan davlatlarda audit tizimi yuqori darajada institutsionallashtirilgan.

O‘zbekiston uchun ham ushbu yo‘nalishda islohotlarni davom ettirish zarur.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, davlat auditi tizimini takomillashtirishda institutsional mexanizmlar hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ayniqsa, audit organlarining mustaqilligini ta‘minlash, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va ichki nazorat tizimini rivojlantirish ustuvor yo‘nalishlar hisoblanadi. Olingan natijalar asosida shuni ta‘kidlash mumkinki, davlat auditi tizimini modernizatsiya qilish davlat boshqaruvi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa budjet mablag‘laridan samarali foydalanishni ta‘minlaydi. Kelgusida davlat audit tizimini rivojlantirish uchun kompleks yondashuv zarur. Shu jumladan, xalqaro standartlarni joriy etish va institutsional islohotlarni chuqurlashtirish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. “Davlat auditi va moliyaviy nazorati faoliyatini yanada takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025 yil 18 dekabr PF-252-sonli Farmoni (www.lex.uz ma‘lumotlar bazasi)
2. Ural o‘g‘li, M. M. (2025). OLIY TA‘LIM MUASSASALARIDA DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATINI AMALGA OSHIRISH VA UNI TAKOMILLASHTIRISH (TATU MISOLIDA). *SHOKH LIBRARY*, 1(11).
3. Utamurov, A. U. (2025). IJTIMOVIY DAVLAT MODELINI RIVOJLANTIRISHDA KRAUDSORSING TEXNOLOGIYALARINING FUNKSIONAL ROLI. *GOLDEN BRAIN*, 3(19), 133-144.
4. OLIMOV, K. (2026). IJRO ETUVCHI HOKIMIYAT ORGANLARI FAOLIYATIDA MANFAATLAR TO‘QINASHUVINI BARTARAF ETISHNING HUQUQIY VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI (O‘ZBEKISTON TAJRIBASI VA XORIJIY YONDASHUVLAR TAHLILI). *OBRAZOVANIE NAUKA I INNOVATIONNBIIE IDEI V MIRE*, 84(4), 101-115.
5. Urazbayevna, I. S. (2025). INNOVATSION STARTAPLARNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 59(4), 323-328.
6. Yusupovich, M. M. (2025). DAVLAT TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINING YASHIRIN IQTISODIYOTGA TA‘SIRINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI. *Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari*, 49(1), 9-12.